

Föreningen Sveriges Fäbodbrukare
Pauline Palmcrantz
pauline@sockenkontor.se

Jordbruksverket
jordbruksverket@jordbruksverket.se

Föreningen Sveriges Fäbodbrukare (FSF) synpunkter med anledning av förslag till ändring i SJVFS 2007:42 om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar, enligt remiss dnr 19-12498/09

Angående definitionen av betesmarker och slåtterängar

I förslaget till nya föreskrifter anges i definitionerna av betesmark och slåtteräng också utgångspunkterna att - ”Mark i renskötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som betesmark.”, samt motsvarande formulering för ”...slåtteräng.”

Enligt vår uppfattning är detta oklara administrativa avgränsningskriterier.

Vi vill påtala behovet att också uppmärksamma förutsättningar och villkor och inte onödigtvis försvåra för de bönder, fjällbönder och ursprungssamer utanför renskötseln som fortfarande bedriver eller avser återuppta fäbodbruk, betesdrift med tamboskap och/eller slåtterbruk i dessa områden.

FSF anser att förvaltningen av kulturlandskapet i allt väsentligt ska utgå från en kulturhistoriskt förankrad markanvändning och därmed naturvårdsbiologiskt relevant skötsel utifrån kända historiska förhållanden och i enlighet med lokal och traditionell kunskap.

Särskild skötsel av fäodbetes

Brukare som traditionsenligt bedriver betesdrift med frigående djur har ibland ändå inte möjlighet att utöva särskild skötsel av fäodbetes på annan areal än egen fastighet/skifte.

I praktiken kan nyttjandet av denna ersättning också begränsas av omständigheter som att det egna skiftet kan vara relativt litet och kanske arronderings- eller nyttjandemässigt mindre lämpligt beläget i det traditionella betesområdet. För de som har möjlighet att tillämpa särskild skötsel av fäodbetes innebär dock arealbegränsningen en begränsad potential för att kompensera den tidigare stora sänkningen av fäodbetesersättningen.

Den grundläggande frågan är fortfarande hur man får ihop årsekonomin i dessa djurföretag för att djuren ska bli kvar över huvud taget, och det handlar därmed även om de grundläggande förutsättningarna för att kunna ha kvar levande fäodbruk i det svenska fäodområdet.

Stängsel mot rovdjur

Syftet med ersättning för stängsel mot rovdjur anges vara att underlätta hävd av betesmarker och betesvallar i rovdjurstäta områden. Enligt vår uppfattning bör istället syftet uttryckas att möjliggöra rovdjursförekomst i traditionella betesområden.

I den utsträckning fäodbetet sker i mer begränsad omfattning bakom stängsel på den gamla inägomarken på fäboden är det föreslagna regelverket användbart och relevant. Paradoxalt eftersom inägomarken på fäboden vanligen utgjort slåtteräng och därmed i första hand också borde skötas som slåtteräng.

Det konstateras dock att ersättningen för stängsel mot rovdjur inte avser sådant fäodbetes som bedrivs på skogsmark. Det medför då att huvuddelen av de frigående djuren i fäodbruket inte avses fredas på detta sätt, då denna betesdrift i huvudsak sker utanför stängsel på fritt mulbete

i skogsmark. I den mån det fria mulbetet sker på mark som inte är skogsmark inträder vid behov av rovdjurssäkert stängsel också ett behov av en fullständig nyinvestering av detta stängsel då det ju gäller tidigare ostängslad areal. Den brukare som i en sådan situation påtvingas alternativet att stängsla denna typ av fåbodbetesmark för att hålla rovdjuren ute måste därvid få full ersättning för denna stängslingskostnad även om marken ifråga inte är vedertagen jordbruksmark. Om avsikten är att kunna finansiera stängsel mot rovdjur i denna situation så är det önskvärt att även detta alternativ ges principiell belysning i den vägledande texten.

Bristen på likvärdiga möjligheter för huvuddelen av fåbodbruket att freda sina djur på traditionella betesmarker med stängsel mot rovdjur måste därmed föranleda andra insatser för att säkerställa möjligheterna att fortsätta med traditionell betesdrift på fåbod.

Om avsikten också är att finansiering för nattfälla med stängsel mot rovdjur ska kunna ske genom denna ersättning så bör det framgå i den vägledande texten.

Om målsättningar i Landsbygdsprogrammet

Ett av syftena med Landsbygdsprogrammet är att bidra till att uppfylla målet om att hejda förlusten av biologisk mångfald. Två konkretiserade målsättningar är att bevara minst 500 000 hektar betes- och slätterängar i landet, samt att bidra till att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljövärden vid 230 fåbodar.

Det finns anledning att beröra frågan om arealmålet. I underlaget för detta ingår visserligen några hundra hektar dokumenterad inägoareal på ett antal fåbodar, men där saknas närmast helt officiell kunskap och dokumentation avseende övrigt traditionellt extensivt nyttjande av naturliga fodermarker i fåbodområdet, såväl vad gäller fåbodbruk och slätterbruk som övrig betesdrift med frigående djur i de traditionella betesområdena i skogsland och fjälltrakter.

Motsvarande frågeställning gäller dessutom principiellt över hela landet med dess olika yttringar av traditionellt extensivt brukande på olika typer av mark, men bara i fåbodområdet omfattar det flerfald större areal jämfört med angiven målsättning. Här saknas alltså relevant kunskap. Det behövs ett gemensamt kunskapsunderlag som belyser den kulturelaterade biologiska mångfalden på utmark samt dess förvaltningsbehov i ett brett perspektiv.

Det finns också anledning att beröra frågan om antalsmålet. Mot bakgrund av den fram till nutid mycket stora omfattningen av fåbodbruket med några tiotusental levande fåbodar över större delen av vårt land finns det anledning att ifrågasätta nuvarande antalsmål. Det saknas ännu en gemensam och förankrad målsättning för det svenska fåbodbruket. Det behövs även ett gemensamt kunskapsunderlag som belyser förutsättningar, villkor och möjligheter att bevara och utveckla lokal och traditionell kunskap förknippad med småjordbruk med fåboddrift.

Problematiken för det kvarvarande fåbodbruket befästs av det faktum att just fåbodbetesersättningen, till skillnad från samtliga övriga betesersättningar i landet, inte har föreslagits någon höjning av ersättningsnivån i den nu aktuella ändringen av Sveriges landsbygdsprogram (vers. 091211). Det finns inte någon uttrycklig argumentering kring detta redovisat i dokumentet. Dock konstateras i texten kring ersättningsformen för stängsel mot rovdjur att skog som betas inte prioriteras i Landsbygdsprogrammet.

Enligt vår uppfattning kan Landsbygdsprogrammet utformas på annat sätt i dessa delar för att bättre bidra till att hejda förlusterna och bevara biologisk mångfald också i det svenska fåbodområdet.

Sammanfattning

Fåbodbrukets och den extensiva betesdriftens vidsträckta utbredning och långa historik inom stora delar av vårt land bör vara utgångspunkten för förvaltningen av detta kulturlandskap.

Utmaningen är att säkerställa den kulturbetingade biologiska mångfalden samt lokal och traditionell kunskap som är knuten till traditionellt småjordbruk med boskapsskötsel, åkerbruk och ängsslåtter samt utmarksbruk med slåtter och extensiv betesdrift. Allt av stor betydelse för ett rikt växt och djurliv i odlingslandskap, skogsland och fjällområden, och ofta även med nyttjande av våtmarksområden. Alltså med anknytning till flera av våra miljömål.

Det måste ges förutsättningar och existensutrymme för lokal och traditionell kunskap samt lokala och regionala variationer i brukandeformer. Det saknas mekanismer och arbetsformer för att fåbodbrukarna som grupp ska ges verklig möjlighet till deltagande i utformningen av regelverk och kriterier, för att säkerställa en rättvis fördelning av nyttan samt för att bättre kunna bidra till att upprätthålla lokal och traditionell kunskap, vidmakthålla hävden av betesmarker samt för att bevara biologisk mångfald.

Den praktiska förvaltningen av den del av den biologiska mångfalden och det kunskaps- och kulturarv som fåbodbruket utgör måste enligt vår uppfattning utgå från ett etablerat och kontinuerligt småjordbruk med åretruntdjurhållning som också bedriver fåbodbruk med utgångspunkt i lokal och traditionell kunskap.

FSF anser att lokal och traditionell kunskap måste respekteras bättre och att särskilda insatser ska göras för att säkerställa fåbodbrukarnas som grupp skäligen andel av nyttan, deltagande i utformningen av regelverk och villkor samt beslutsfattande med anknytning till deras verksamhet och framtida existensmöjligheter samt bevarandet av biologisk mångfald utifrån vad som stadgas i bland annat konventionen om biologisk mångfald (CBD) under artikel 8j, med utgångspunkt i lokal och traditionell kunskap och bevarande *in-situ*.

Sveriges Fåbodbrukare är intresserade av att delta i ett fördjupat arbete kring dessa kunskaps- och utvecklingsfrågor av grundläggande betydelse för fåbodbrukets framtid.

Siljansnäs 2010-02-05
Föreningen Sveriges Fåbodbrukare

Pauline Palmcrantz, ordf